

Laser / lézer

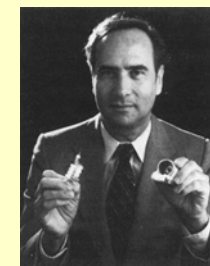
light **a**mplification by **s**timulated **e**mission of **r**adiation

Fényerősítés a sugárzás indukált emissziója révén

Egy kis történelem

1917 - *Albert Einstein*: az indukált emisszió elméleti predikciója

1954 - *N.G. Basow, A.M. Prochorow, C. Townes*: ammonia maser

1960 - *Theodore Maiman*: az első lézer
(rubin lézer)

Egy kis történelem

Alexander Prokhorov

Charles H. Townes

Nicolay Basov

Fizikai Nobel-díj 1964

Lézerek és mézerek fejlesztése területén végzett úttörő munkásságukért

Gabor Denes

Fizikai Nobel-díj 1971
A holográfia kidolgozásáért

Egy kis történelem

Steven Chu

William D. Phillips

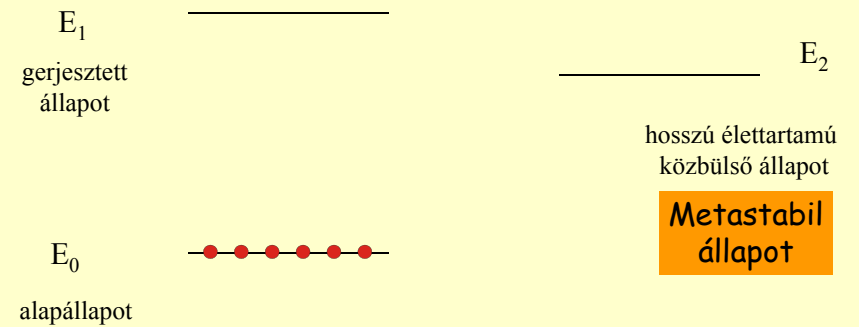
Claude Cohen-Tannoudji

Fizikai Nobel-díj 1997

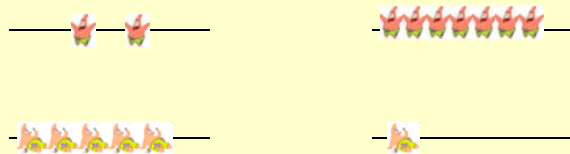
az atomok lézeres hűtésére és befogására kifejlesztett módszerért

A lézerfény előállításának feltételei és lépései

Speciális elektron energia állapotok

Elektronállapotok betöltöttsége

Termikus egyensúly

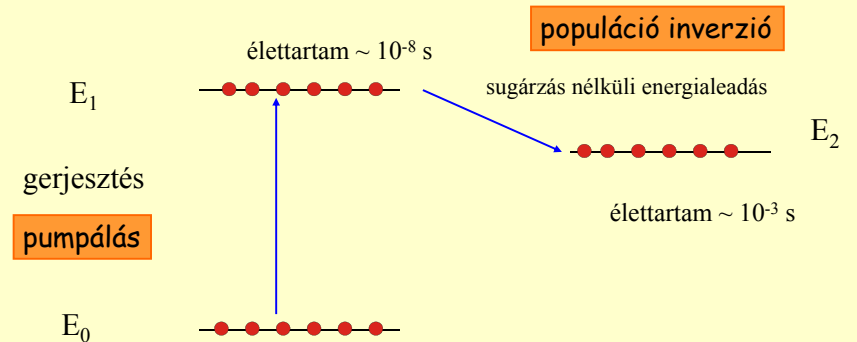
Boltzmann eloszlás szerint:

$$n = n_0 e^{-\frac{\Delta \varepsilon}{kT}}$$

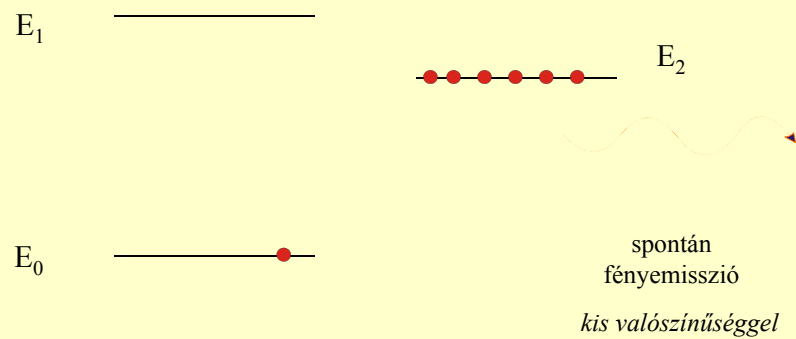
Populáció inverzió

“fordított” betöltöttség

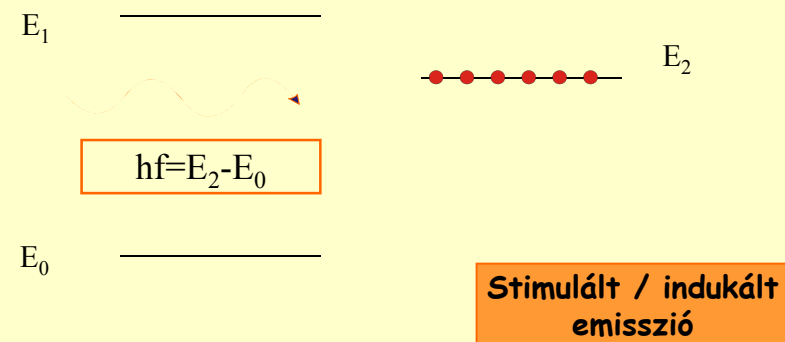
A lézerfény keletkezésének lépései

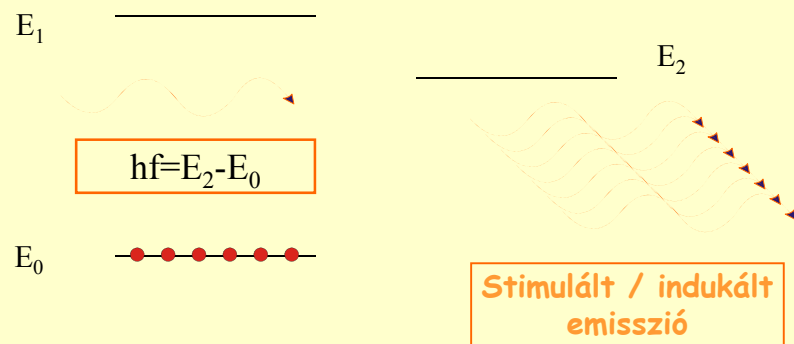
Spontán emisszió

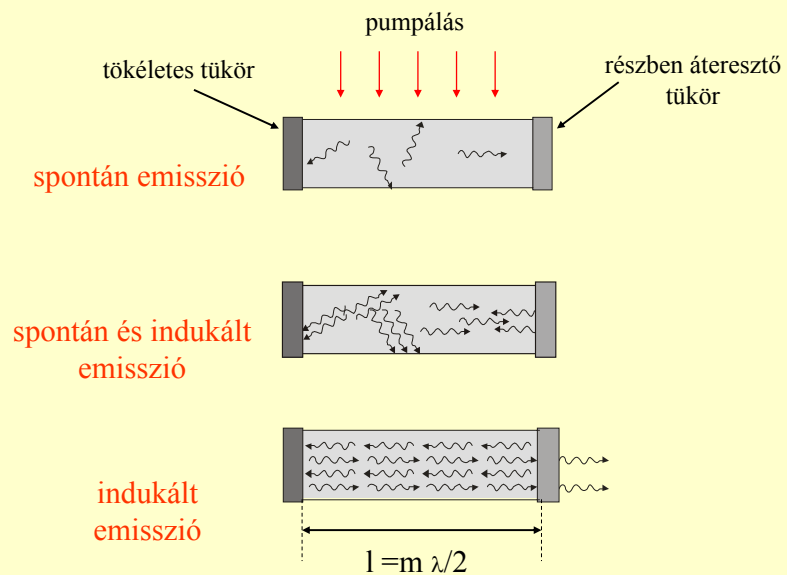
A metastabil nívón lévő elektronok relaxációjának stimulálása

A metastabil nívón lévő elektronok relaxációjának stimulálása

Lézerső – optikai rezonátor

Az indukáló és az indukált emisszió révén keletkezett fotonoknak

azonos az

energiája

fázisa

rezgési síkja

terjedési iránya.

Ezért az indukált emisszióval keletkezett fény

monokromatikus

koherens

poláros

jól fókuszálható

Az indukált emisszióval keletkezett fény

monokromatikus – keskeny spektrális sáv szélesség

koherens – interferenciaképes

időbeli koherencia

térbeli koherencia

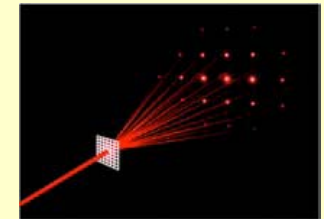
jól fókuszálható

poláros

Rövid impulzusidő lehetséges – ps, fs

Nagy teljesítmény érhető el – $kW - GW$

Nagy teljesítménysűrűség lehetséges

A lézerfény keletkezése

pumpáló gerjesztés

populáció inverzió

indukált emisszió

optikai rezonátor

A lézerfény tulajdonságai

monokromatikus

koherens – koherencia hossza $10^2 - 10^5$ m

poláros

jól fókuszálható

nagy teljesítménysűrűség érhető el

A lézerek típusai

Anyaguk szerint: *Működésük szerint:* *Teljesítményük szerint:*

szilárd

impulzus

nagy teljesítményű

gáz

folyamatos

kis teljesítményű

festék

felvezető

A lézerek típusai

Anyaguk szerint:

szilárdtest ~: fémionnal szennyezett kristályok

pl. Nd – Yag*, rubin, Ti-zafir

gáz~

pl. helium – neon, széndioxid, argon/kripton

festék~: szerves festékek híg oldata

pl. rodamin, kumarin

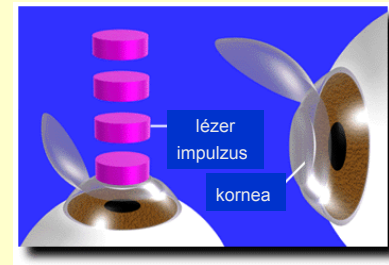
félvezető~: p és n-típusú félvezetők kombinációjából

* ittrium-aluminium-gránát

Excimer lézer – *excited dimer*

Alapállapotban monomerek, gerjesztett állapotban stabilis komplexek vagy dimerek

Pl. nemesgázok vagy
nemesgáz és halogén keverékek

Ar ₂	126 nm
Kr ₂	146 nm
F ₂	157 nm
Xe ₂ [*]	172 & 175 nm
ArF	193 nm
KrF	248 nm
XeBr	282 nm
XeCl	308 nm
XeF	351 nm
CaF ₂	193 nm
KrCl	222 nm
Cl ₂	259 nm

A lézerek típusai

Teljesítményük szerint:

5 mW – CD-ROM drive

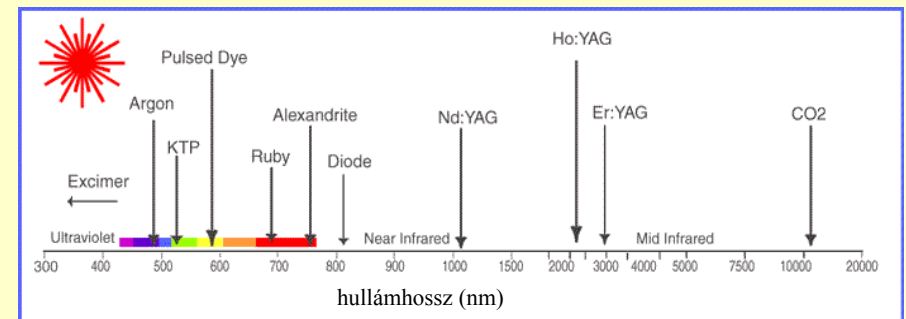
5 - 10 mW – DVD lejátszó

100 mW – CD-író

250 mW – DVD-író

1-20 W – micromegmunkálásban használt szilárdtest lézerek

30-100 W – tipikus sebészeti lézerek

Leggyakoribb lézerek az orvosi gyakorlatban

Típus	λ nm	folytonos	impulzus	alkalmazás
Széndioxid	10 600	20–100 W	10^9 W	sebészet
Nd:Yag	1064	50 W	10^8 W	sebészet
Argon	488 514	10 W	10^2 W	szemészet pumpálás

A lézerek alkalmazása

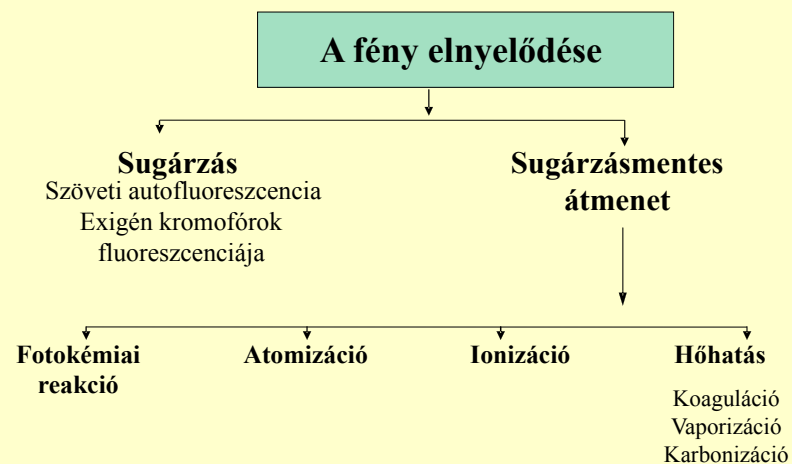
A kiválasztás szempontjai:

hullámhossz
teljesítmény
üzemmód

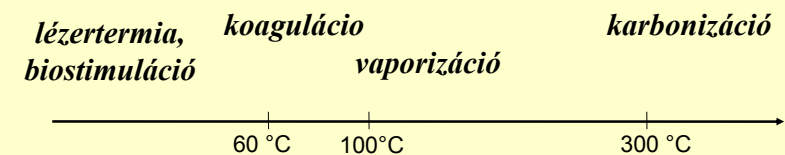
Felhasználási területek

orvos gyakorlat – sebészet, szemsebészet, bőrgyógyászat,
kozmetológia, fogászat, biostimuláció, reumatológia
fotodinamikus terápia
technika, ipar
jelátvitel, kommunikáció
kutatás, szerkezetvizsgálat

Fény által indukált folyamatok a szövetekben

Termikus hatások

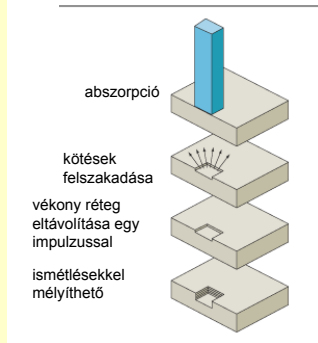

Fotoabláció (eltávolítás) - atomizáció/vaporizáció

UV lézer impulzus (10 MW/cm^2 - 10 GW/cm^2)

Excimer lézerek (193 nm-351 nm), 10-20 ns impulzus

Refraktív kornea sebészet, szövet "contouring" (sculpting)

Fotodiszrupció

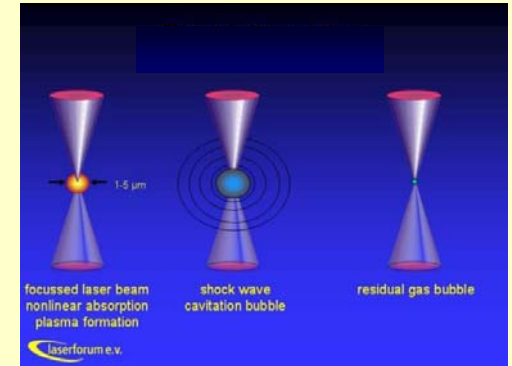
Lágy szövetekben v. testfolyadékokban nagy intenzitású, ns-os impulzusok hatására

Lökéshullám ronsolja a szöveteket

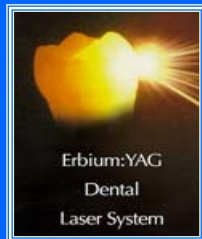
Kavitáció

Vízgőz és CO_2 tölti ki az üreget

A lökéshullám következtében ez szétáramlik a környező szövetekbe

Er:YAG lézer
2940 nm

Maximális elnyelődés a vízben és a hidroxiapatitban

Vaporizáció és mechanikai hullám

caries eltávolítása
kemény szövetek módosítása
lágy szövetek módosítása

caries eltávolítása

caries eltávolítása

Argon lézer
488, 514 nm

fogfehérítés

Nd: YAP* lézer

930, 1080,
1340 nm

frenectomy

gingivectomy

*YAlO₃:Nd

Er:YAG lézer

2940 nm

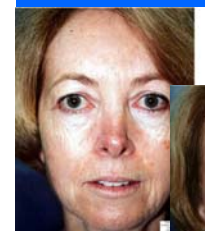
vagy

CO₂ lézer

10600 nm

„resurfacing” – ablációs technika

az epidermisz megújítására

Ráncok,
sérülések,
aknék stb.
kezelésére

Nd:YAG lézer
1064 nm

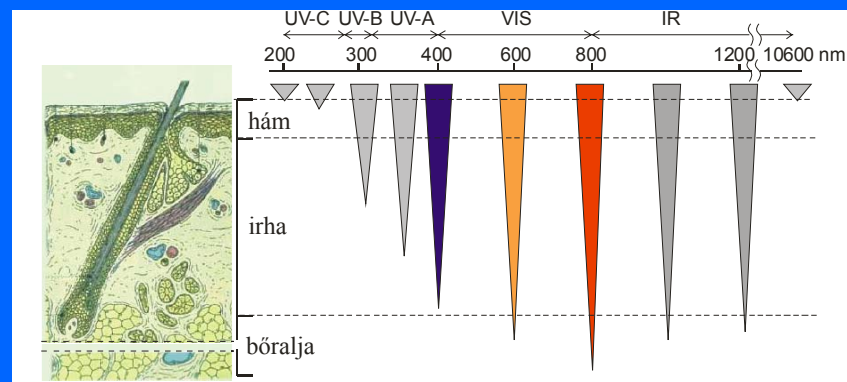
Felszíni erek fotokoaguláción alapuló
korrekciója

Vénák fotokoaguláción alapuló
korrekciója

A fény behatolási mélysége a bőrben

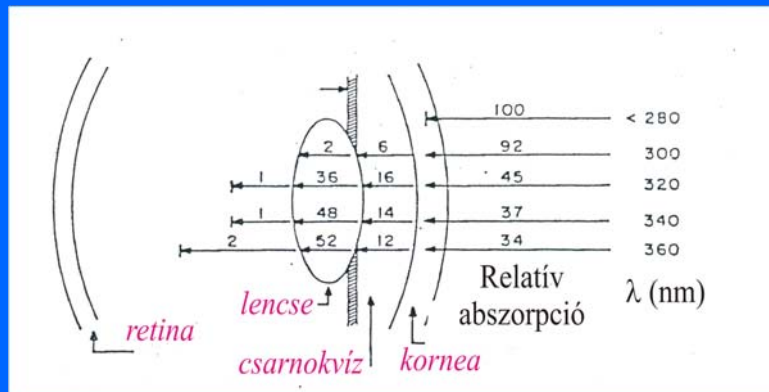
A fény intenzitása csökken a bőr rétegeiben.

Oka: abszorpció, reflexió, refrakció

A behatolási mélység függ a hullámhossztól.

A legnagyobb a vörös tartományban.

A fénnyel való behatolási mélysége a szemben

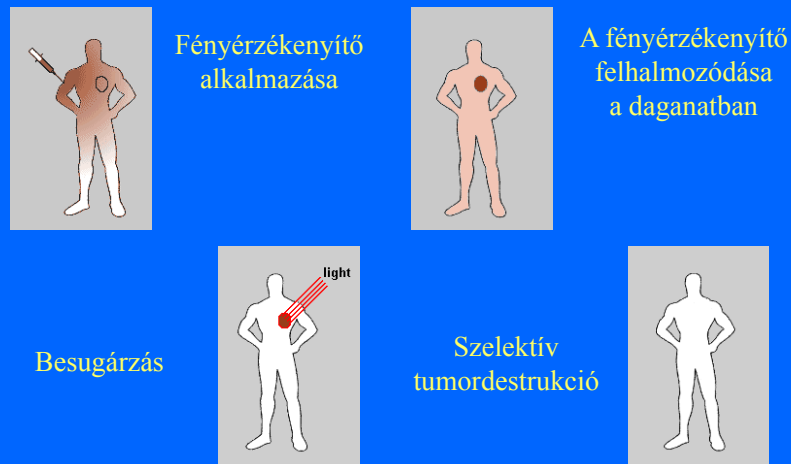
A behatolási mélység hullámhosszfüggő
(abszorpció, reflexió)

Fotodimanikus terápia (PDT)

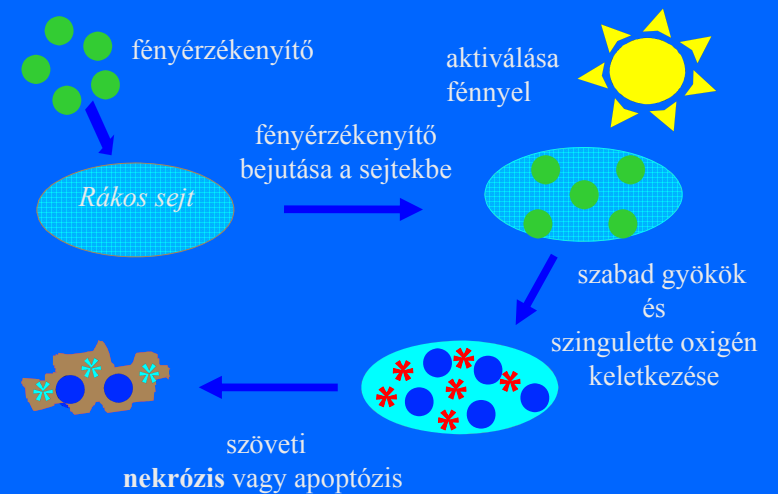
Fény és fényérzékenyítő anyag
kombinált használata
oxigéndús környezetben

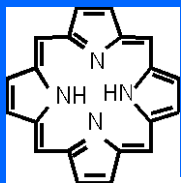
T. Dougherty: Activated dyes as antitumor agents.
J. Natl. Cancer. Inst. 1974

A kezelés sémája

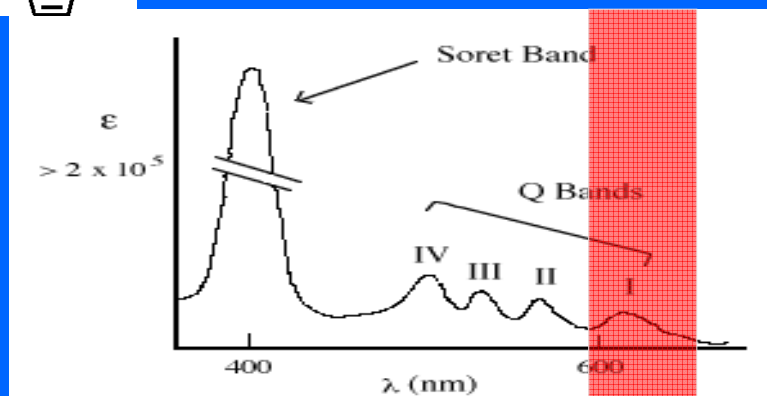

A PDT hatásmechanizmusa (2)

Porfirinek tipikus abszorpciós spektruma

A fényforrás megválasztása

Követelmények:

monokromatikus – vörös

kellően nagy felületi teljesítmény

lézer

A fotodinamikus hatás felhasználási lehetőségei

-malignus daganatok kezelése pl.

nem pigmentált bőrdaganatok (**MELANÓMA NEM**)
szájüregi daganatok
légtuti daganatok
hólyag daganatok

-a bőr felületén keletkező jóindulatú kinövések kezelése

-érelmeszesedéses plakkok csökkentése

-mikroorganizmusok inaktiválása

baktériumok, vírusok inaktiválása
fogászat (fogágyi gyulladások)
bőrgyógyászat (acne-s gócok)
vérkészítmények sterilizálása
víztisztítás stb.

Laphámsejtes carcinoma (SCC) kezelése PDT-vel

m-THPC PDT 24 óra

m-THPC PDT 7 nap

m-THPC PDT 4 hónap

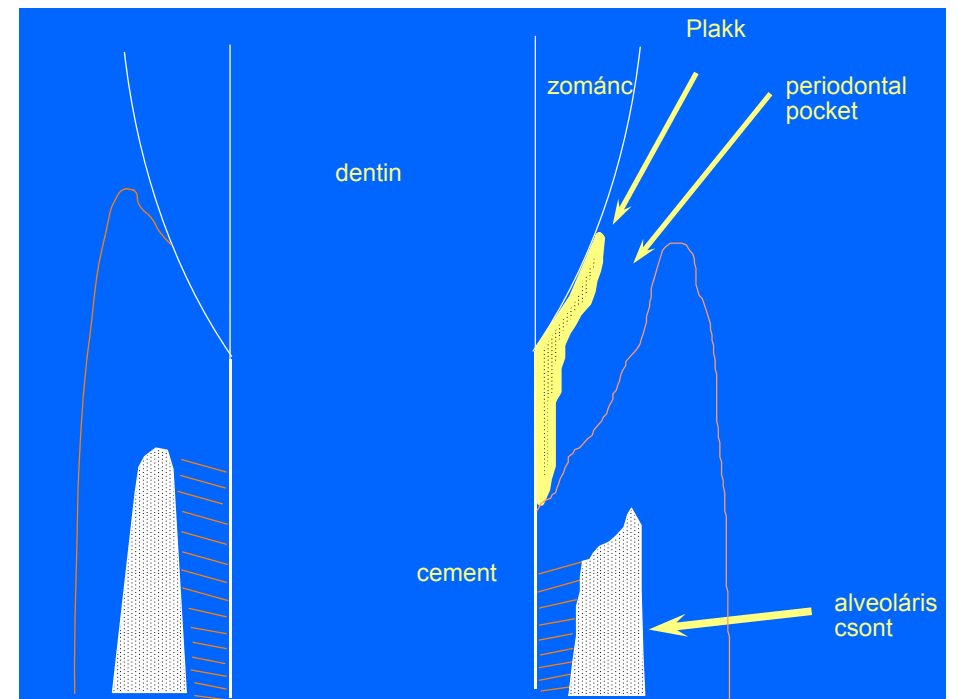
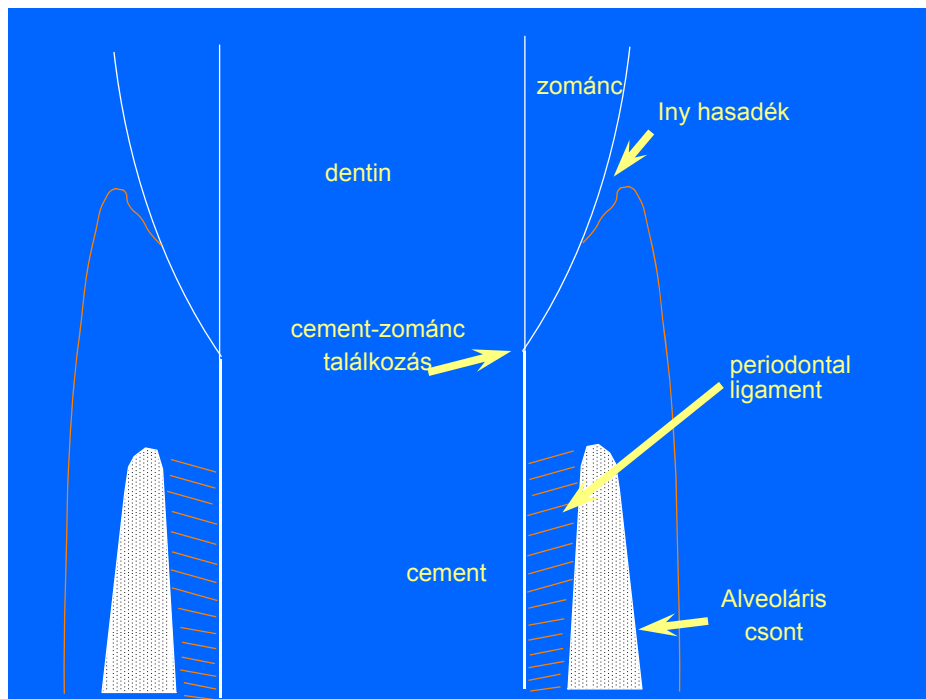
fogágygyulladás kezelése #1

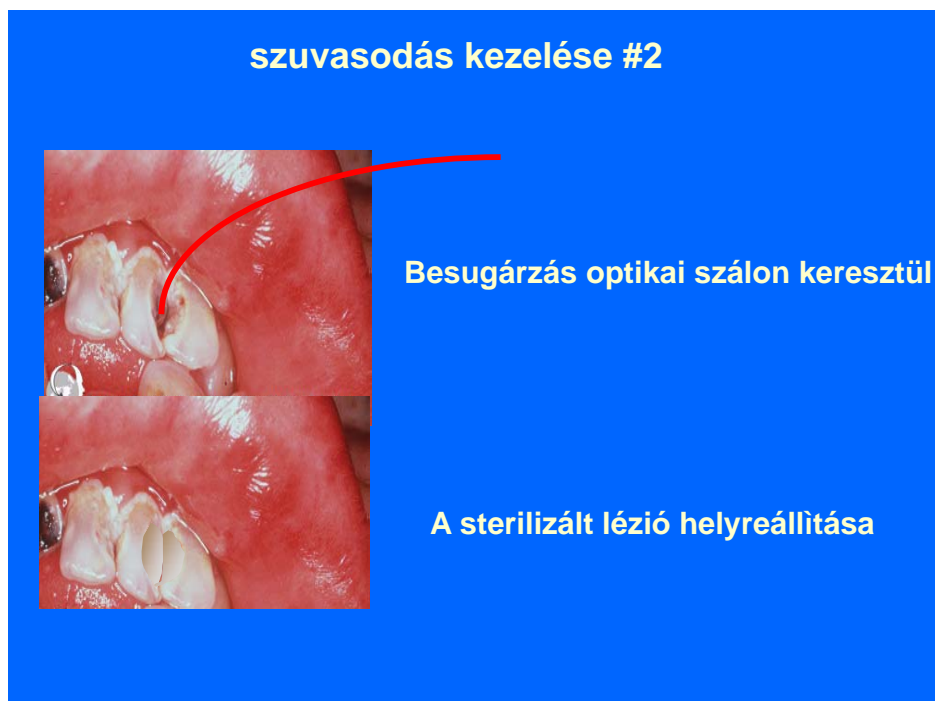
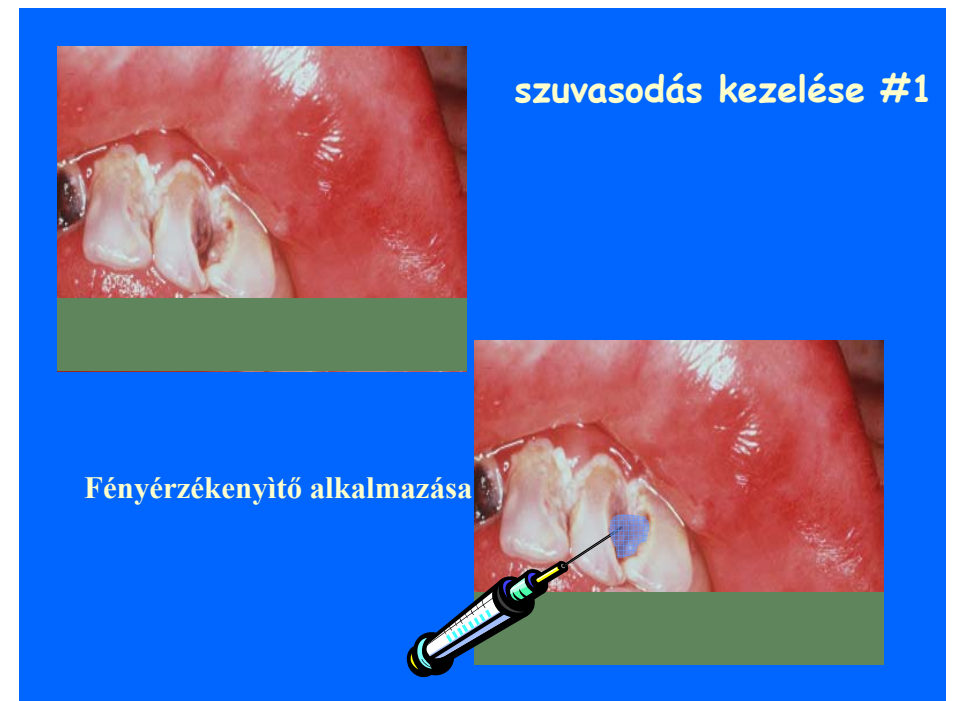
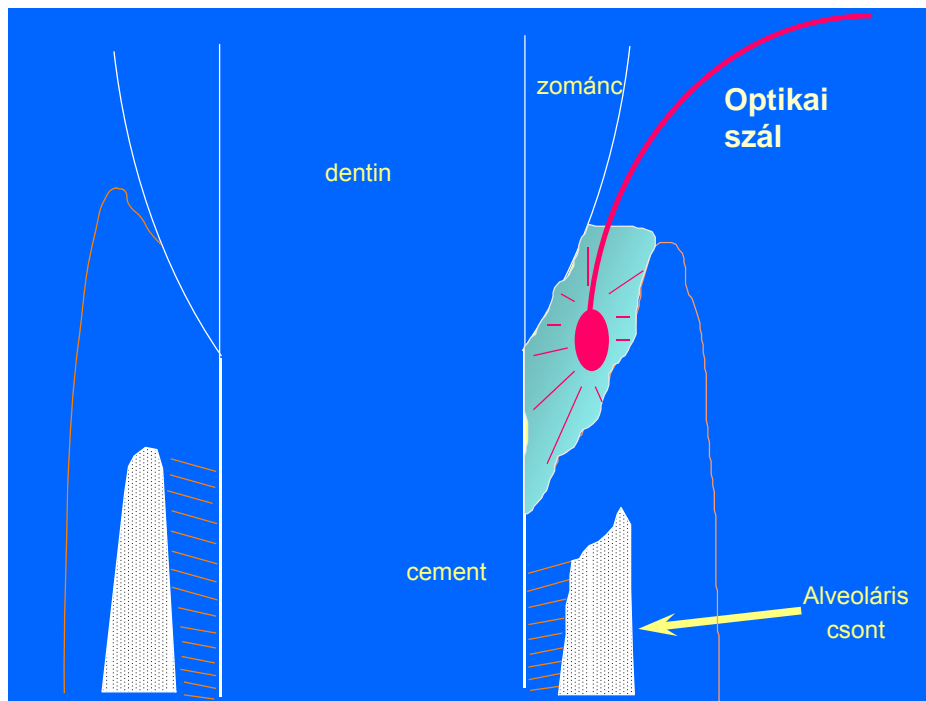
fényérzékenyítő alkalmazása

fogágygyulladás kezelése #2

iny alatti régió besugárzása

Kapcsolódó fejezetek:
Damjanovich, Fidy, Szöllősi: Orvosi Biofizika

II. 2.2
 2.2.5
 2.2.7
 2.2.8
 IX. 1.1
 IX. 1.2